



Sygn. akt I CSK 463/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Agnieszka Piotrowska
SSA Bogusław Dobrowolski

w sprawie z powództwa [...] Spółdzielni Mieszkaniowej w [...] przeciwko miastu [...] o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 maja 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 11 marca 2016 r., sygn. akt I ACa .../14,

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu pierwszej instancji (pkt 1) oraz w części orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 3) i oddala apelację;**
- 2. zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 29381 zł (dwadzieścia dziewięć tysięcy trzysta osiemdziesiąt jeden złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem z dnia 8 listopada 2013 r. oddalił powództwo [...] Spółdzielni Mieszkaniowej w [...] o zasądzenie od pozwanego m. W. kwoty 611 120 zł wraz z odsetkami tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie w okresie od dnia 1 lipca 2008 r. do dnia 30 listopada 2011 r. z nieruchomości pozostających w użytkowaniu wieczystym powódki. Ustalił, że powódka jest użytkownikiem wieczystym:

- działki gruntu nr 201 o pow. 51 m² przy ul. L. w [...], stanowiącej własność pozwanego,

- działki gruntu nr 11 i pow. 114 m² przy ul. L. w [...], stanowiącej własność pozwanego,

- działki gruntu nr 14 o pow. 300 m² przy ul. B. w [...], stanowiącej własność pozwanego,

- działki gruntu nr 2 o pow. 1 305 m² przy ul. Ż. w [...], stanowiącej własność Skarbu Państwa,

- działki gruntu nr 3 o pow. 615 m² przy ul. I. w [...], stanowiącej własność Skarbu Państwa,

- działek gruntu nr 2/3 i nr 5/2 przy ul. I. w [...] o pow. - odpowiednio 79 m² i 124 m², działek nr 36 i 37 przy ul. J. w [...] o pow. - odpowiednio 115 m² i 282 m² oraz działek nr 19/1 i nr 21/1 przy ul. I. w [...] o pow. - odpowiednio 73 m² i 153 m², stanowiących własność pozwanego.

Prawo użytkowania wieczystego zostało ustanowione na rzecz powódki na podstawie umów notarialnych zawartych w dniach 24 listopada 1960 r., 13 maja 1965 r., 12 stycznia 1972 r. i 11 kwietnia 1972 r.

W okresie od sierpnia 1961 r. do kwietnia 1962 r. na odcinku od ul. P. do Al. K. została wybudowana ul. Ż., w okresie od kwietnia 1959 r. do października 1960 r. na odcinku od ul. Ż. do ul. S. - ulica L., a w 1961 r. - ulica B. Istniejący w 1963 r. przebieg ul. I. został zmieniony w związku z budową osiedla mieszkaniowego

powodowej Spółdzielni, natomiast ulica J. została wybudowana w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku.

Uchwałą Rady Miasta W. z dnia 16 września 2004 r. ul. J. i ul. I. zostały zakwalifikowane do kategorii dróg publicznych gminnych. Działka nr 36 przy ul. J. ma kształt łuku o szerokości 2 m; w jej granicach znajduje się fragment chodnika, natomiast działka nr 37 ma kształt trapezu; w jej granicach znajdują się zatoka postojowa oraz fragmenty chodnika i jezdni. Na działkach nr 19/1, nr 21/2, nr 2/3 i nr 5/2 zlokalizowano altanę śmietnikową, trzepak, dojazd do śmietnika oraz chodnik do śmietnika. Działka nr 14 jest zajęta pod wjazd do garażu, pas zielni i chodniki, działka nr 11 i część działki nr 201 znajdują się w pasie ulicy L., natomiast działki nr 2 i nr 3 w obrębie fragmentów jezdni.

Umową notarialną z dnia 7 lipca 2002 r. strony częściowo rozwiązały umowę z dnia 11 kwietnia 1972 r. o ustanowieniu prawa użytkowania wieczystego. Postępowanie z wniosku powódki o przyznanie odszkodowania za zajęte działki gruntu zostało przez Prezydenta Miasta W. umorzone jako bezprzedmiotowe decyzjami z dnia 24 marca i z dnia 18 kwietnia 2006 r. Z kolei Wojewoda [...] decyzjami z dnia 14 lipca 2010 r. i z dnia 17 sierpnia 2011 r. umorzył postępowanie z wniosku powódki o stwierdzenie nabycia przez m. W. prawa własności części nieruchomości zajętych pod ulice L., F. i Ż.

W lutym 2010 r. powódka skierowała do Prezydenta Miasta W. wniosek o rozwiązanie umów ustanowienia użytkowania wieczystego w części dotyczącej gruntów zajętych pod ulice I., J. i L. i wypłacenie odszkodowania, a w dniu 14 lipca 2011 r. zawezwała pozwanego do próby ugodowej w sprawie zapłaty odszkodowania za bezumowne korzystanie z gruntów będących przedmiotem użytkowania wieczystego. Postępowanie pojednawcze nie doprowadziło do zawarcia ugody.

Sąd Okręgowy, nawiązując do definicji zawartej w art. 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 260 ze zm.; obecnie: Dz.U. z 2016 r., poz. 1440 ze zm. - dalej: „u.d.p.”), stwierdził, że drogi publiczne są dobrami publicznymi przeznaczonymi do korzystania przez nieograniczoną liczbę osób, a ich własność może być przenoszona jedynie między

podmiotami publicznoprawnymi, wobec czego powinny być traktowane jak rzeczy wyłączone z powszechnego obrotu. Nie można w tej sytuacji przyjąć, że pozwany był samoistnym posiadaczem działek zajętych pod drogi publiczne, pełnienie funkcji zarządcy drogi nie jest bowiem równoznaczne z działaniem w interesie jednostki samorządu terytorialnego, lecz w interesie wszystkich użytkowników dróg. Nie można też, zdaniem Sądu Okręgowego, przypisać pozwanemu odpowiedzialności z tytułu bezumownego korzystania ze spornych działek, zgodnie bowiem z art. 19 i 20 u.d.p. Prezydent Miasta W., jako organ jednostki samorządu terytorialnego, jest zarządcą dróg publicznych na terenie W., z wyjątkiem dróg ekspresowych i autostrad. Z kolei art. 20 u.d.p. nakłada na zarządcę szereg obowiązków m.in. w zakresie robót interwencyjnych, utrzymaniowych i zabezpieczających. Powódka, wbrew ciążącemu na niej obowiązkowi, nie przedłożyła planu gruntu z wyraźnie zaznaczonymi liniami granicznymi, który pozwalałby na określenie granic pasa drogowego i ustalenie, które z urządzeń znajdujących się na spornych działkach nie należą do pasa drogowego w rozumieniu art. 4 pkt 1 u.d.p.

Na skutek apelacji powódki, Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 11 marca 2016 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego i zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 335 611 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 259 044 zł od dnia 29 lipca 2011 r., od kwoty 33 906 zł od dnia 17 listopada 2011 r., a od kwoty 42 661 zł od dnia 6 lipca 2012 r., natomiast w pozostałej części apelację oddalił i orzekł o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że zgodnie z art. 2a u.d.p., drogi krajowe stanowią własność Skarbu Państwa, natomiast drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne - własność właściwego samorządu województwa, powiatu lub gminy. Uzupełnieniem tej regulacji jest art. 73 ustawy z dnia 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz.U. Nr 133, poz. 872 ze zm. - dalej: „p.w.u.r.a.p.”), zgodnie z którym nieruchomości pozostające w dniu 31 grudnia 1998 r. we władaniu Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, nie stanowiące ich własności, a zajęte pod drogi publiczne, z dniem 1 stycznia 1999 r. stały się z mocy prawa własnością Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego za odszkodowaniem. Pominięcie w art. 73 ust. 4

p.w.u.r.a.p. roszczenia użytkownika wieczystego nastąpiło ze względu na unormowanie ust. 1, według którego wyłączenie dotyczyło wyłącznie prawa własności. Roszczenia użytkownika wieczystego z tytułu ograniczenia wykonywania przysługującego mu prawa pozostają więc w sferze stosunków cywilnoprawnych między właścicielem a użytkownikiem wieczystym. Wyłączenie dróg publicznych z obrotu powszechnego uniemożliwia obciążenie ich prawami rzeczowymi na rzecz osób trzecich, lecz nie oznacza wygaśnięcia wcześniej ustanowionego prawa użytkowania wieczystego, a tym samym odmowy udzielenia ochrony tego prawa. Poza tym w art. 2a u.d.p. jest mowa o drodze, a nie o pasie drogowym, co oznacza wyłączenie z obrotu cywilnoprawnego jedynie nieruchomości pod budowlą przeznaczoną do prowadzenia ruchu drogowego, zlokalizowaną w pasie drogowym. Argument związany z wyłączeniem dróg publicznych z obrotu powszechnego może więc odnosić się do czynności prawnych tylko w takim zakresie, w jakim sporne nieruchomości zostały zagospodarowane pod drogi w rozumieniu art. 4 pkt 2 u.d.p. Dochodzone roszczenie dotyczy natomiast działek gruntu znajdujących się w pasach drogowych dróg publicznych.

Uzupełniając stan faktyczny, Sąd Apelacyjny ustalił, że działki nr 19/1, nr 21/2, nr 2/3, nr 5/2 powstały na podstawie decyzji Burmistrza Gminy W. z dnia 15 października 2001 r., zatwierdzającej projekt podziału działek nr 2, nr 5, nr 19 i nr 21, która została wydana z urzędu, natomiast pozostałe działki objęte żądaniem pozwu powstały na skutek odnowienia ewidencji gruntów. Ustalenia te pozwalają na stwierdzenie, że w sprawie nie ma zastosowania art. 98 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1777 ze zm.; obecnie: Dz.U. z 2016 r., poz. 2147 ze zm.), a co za tym idzie ustanowione na rzecz powódki użytkowanie wieczyste nie wygasło ani z mocy prawa, ani z mocy aktów administracyjnych. Oznacza to - stwierdził Sąd Apelacyjny - że w stosunku do działek gruntu objętych żądaniem pozwu powódka korzysta z ochrony przewidzianej w art. 222 i nast. k.c.

Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że faktyczne wykonywanie przez podmioty publiczne przed dniem 1 stycznia 1999 r. obowiązków nałożonych przez prawo względem nieruchomości zajętych pod drogi publiczne było posiadaniem samoistnym. Posiadanie pozwanego było przy tym posiadaniem w złej wierze,

dobrą wiarę wykluczała bowiem jego wiedza o przysługującym powódce uprawnieniu do władania rzeczą z racji ustanowienia na jej rzecz użytkownika wieczystego. Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu Sądu pierwszej instancji, że art. 19 i 20 u.d.p. kreują po stronie pozwanego tytuł prawny do gruntów zajętych pod drogi publiczne. Podkreślił, że przepisy te określają jedynie podmioty będące zarządcami dróg publicznych oraz zakres ich uprawnień i obowiązków, nie wynika z nich natomiast żaden tytuł prawny do zarządzanych gruntów, który mógłby być skutecznie przeciwstawiony prawu do korzystania z nich przez wieczystego użytkownika. Stwierdził, że - wbrew odmiennej ocenie Sądu pierwszej instancji - powódka wykazała, iż działki gruntu wskazane w pozwie są usytuowane w pasach drogowych, wynika to bowiem z załączonych wypisów z ewidencji gruntów, w których działki te zostały oznaczone jako drogi. Gruntowi określone w ustawie o drogach publicznych jako pas drogowy odpowiada natomiast użytek gruntowy o nazwie „drogi”, o którym mowa w § 68 ust. 3 pkt 7 lit. a rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 542; obecnie: Dz.U. z 2016 r., poz. 1034 ze zm.). Okoliczność, że sporne działki są zagospodarowane również jako chodniki, trawniki, parkingi czy zatoki postojowe nie oznacza, że nie znajdują się one we władaniu pozwanego jako pozostające poza granicami pasów drogowych. Jedynie w odniesieniu do działki nr 21/2 powódka w apelacji, a następnie na rozprawie apelacyjnej przyznała, że jej część jest wykorzystywana pod altanę śmietnikową i trzepak, które służą potrzebom mieszkańców budynków należących do powódki, wobec czego pozwany nie odpowiada za bezumowne korzystanie z tej działki, za które wynagrodzenie zostało określone na kwotę 11 574 zł.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny na podstawie opinii biegłego A. Z. zasądził od pozwanego na rzecz powódki z tytułu bezumownego korzystania w okresie od dnia 1 lipca 2008 r. do dnia 30 listopada 2011 r. z działek gruntu wskazanych w pozwie kwotę 335 611 zł z odsetkami, przyjmując, że pozwany powinien spełnić swoje świadczenia dnia następnego po doręczeniu mu wezwań do próby ugodowej i po doręczeniu mu odpisu pozwu.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego pozwany, powołując się na podstawę określoną w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., wniósł o jego uchylenie w części zmieniającej wyrok Sądu pierwszej instancji (pkt 1) oraz w części orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 3) i oddalenie apelacji powódki, ewentualnie przekazanie sprawy w odnośnym zakresie do ponownego rozpoznania. Skarżący wskazał na naruszenie art. 224 § 2 i art. 225 w związku z art. 222 k.c. oraz art. 19 ust. 1 i 5, art. 20, art. 20a i art. 20b u.d.p. przez przyjęcie, że z racji wykonywania obowiązków zarządcy nieruchomości stanowiących drogi jest samoistnym i nieposiadającym tytułu do władania posiadaczem tych nieruchomości, art. 224 § 2 w związku z art. 225 k.c. przez przyjęcie, że powódce przysługuje wynagrodzenie za korzystanie ze spornych nieruchomości, i art. 224 § 2 w związku z art. 225 i art. 140 k.c. przez przyjęcie, że powódce należało się wynagrodzenie za bezumowne korzystanie ze spornych nieruchomości również za okres poprzedzający zawezwanie do prób ugodowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z wywodów zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wynika, że w ocenie Sądu Apelacyjnego w okresie objętym żądaniem pozwu, tj. od dnia 1 lipca 2008 r. do dnia 30 listopada 2011 r., pozwane m. W. było samoistnym posiadaczem działek gruntu opisanych w pozwie, pozostających w użytkowaniu wieczystym powódki, której przysługuje ochrona przewidziana w art. 222 - 230 k.c., że działki te są usytuowane w pasach drogowych i znajdują się na nich fragmenty jezdni, chodniki, pasy zieleni i zatoki postojowe oraz że przepisy art. 19 ust. 1 i art. 20 u.d.p. nie stwarzają dla pozwanego tytułu prawnego do władania spornymi działkami gruntu.

Przystępując do rozważenia zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej, trzeba zgodzić się z poglądem Sądu Apelacyjnego, że wieczystemu użytkownikowi przysługuje ochrona jego prawa przy odpowiednim zastosowaniu środków przewidzianych w art. 222 - 230 k.c. oraz że ochrona ta przysługuje także przeciwko właścicielowi nieruchomości w razie naruszenia przez niego prawa wieczystego użytkownika.

Charakter władania nieruchomościami przez podmioty publiczne był przedmiotem szerokich rozważań w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2006 r., III CZP 19/06 (OSNC 2006, nr 12, poz. 195), a także w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2007 r., III CZP 30/07 (OSNC 2008, nr 5, poz. 43). Sąd Najwyższy rozważał między innymi charakter władania nieruchomościami, które stanowią własność publiczną i są przeznaczone do powszechnego użytku, takimi jak drogi publiczne. Wskazał, że możliwość korzystania z drogi publicznej nie ma cech posiadania, lecz stanowi korzystanie ze sfery wolności, jaką państwo zapewnia każdemu obywatelowi, natomiast posiadanie należy w tym wypadku do podmiotu publicznego, który jako właściciel wykonuje obowiązki nałożone przepisami ustawy o drogach publicznych.

Z ustaleń faktycznych, które legły u podstaw zaskarżonego wyroku wynika, że sporne działki gruntu są położone w pasach drogowych, w których są zlokalizowane ulice oraz że znajdują się na nich fragmenty jezdni, chodniki, pasy zieleni oraz zatoki postojowe. Zgodnie z art. 4 pkt 3 w związku z art. 2 ust. 2 u.d.p., ulica w terenie zabudowy lub przeznaczonym do zabudowy jest drogą publiczną. Ulice leżące w ciągu dróg publicznych uzyskują przy tym status drogi publicznej chociażby w stosunku do nich nie została podjęta stosowna uchwała przez radę gminy. Zgodnie z art. 4 pkt 1 u.d.p., pas drogowy oznacza wydzielony liniami granicznymi grunt wraz z przestrzenią nad i pod jego powierzchnią, w którym są zlokalizowane droga oraz obiekty budowlane i urządzenia techniczne związane z prowadzeniem, zabezpieczeniem i obsługą ruchu, a także urządzenia związane z potrzebami zarządzania drogą. Z kolei zgodnie z art. 4 pkt 2 u.d.p., droga oznacza budowlę wraz z drogowymi obiektami inżynierskimi, urządzeniami oraz instalacjami, stanowiącą całość techniczno-użytkową, przeznaczoną do prowadzenia ruchu drogowego, zlokalizowaną w pasie drogowym. Chodnik oznacza natomiast część drogi przeznaczoną do ruchu pieszych (art. 4 pkt 6 u.d.p.). W art. 4 pkt 22 u.d.p. ustawodawca zdefiniował również pojęcie zieleni przydrożnej, objaśniając, że oznacza ono roślinność umieszczoną w pasie drogowym, mającą na celu w szczególności ochronę użytkowników drogi przed oślepieniem przez pojazdy nadjeżdżające z kierunku przeciwnego, ochronę drogi

przed zawiewaniem i zaśnieżaniem, ochronę przyległego terenu przed nadmiernym hałasem, zanieczyszczeniem powietrza, wody i gleby. Z przytoczonych definicji wynika, że zarówno droga, jak i zieleń przydrożna zostały ustawowo usytuowane w pasie drogowym (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2014 r., II CSK 491/13, nie publ. i z dnia 15 lutego 2012 r., I CSK 293/11, OSNC 2012, nr 9, poz. 104). Odległość granicy pasa drogowego od zewnętrznej krawędzi wykopu, nasypu, rowu lub od innych urządzeń wymienionych w art. 4 pkt 1 i 2 powinna - jak wynika z art. 34 u.d.p. - wynosić co najmniej 0,75 m, a dla autostrad i dróg ekspresowych - co najmniej 2 m.

Zgodnie z art. 2a u.d.p., dodanym przez art. 52 pkt 2 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej - w związku z reformą ustrojową państwa (Dz.U. z 1998 r. Nr 106, poz. 668), który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1999 r., nieruchomości zajęta pod drogę publiczną może stanowić tylko własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego. Regulacja ta - jak trafnie zauważył Sąd Apelacyjny - jest konsekwencją wejścia w życie z dniem 1 stycznia 1999 r. art. 73 ust. 1 p.w.u.r.a.p., według którego nieruchomości pozostające w dniu 31 grudnia 1998 r. we władaniu Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, nie stanowiące ich własności, a zajęte pod drogi publiczne z dniem 1 stycznia 1999 r. stały się z mocy prawa własnością Skarbu Państwa lub właściwych jednostek samorządu terytorialnego.

W przepisach art. 19 - 22 u.d.p. ustawodawca uregulował zagadnienia związane z zarządem dróg publicznych wskazując, że zarządcą drogi jest organ administracji rządowej lub jednostki samorządu terytorialnego, do którego właściwości należą sprawy z zakresu planowania, budowy, przebudowy, remontu, utrzymania i ochrony dróg. W granicach miast na prawach powiatu, do których należy m. W.(art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta W., jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1438), zarządcą wszystkich dróg publicznych, z wyjątkiem autostrad i dróg ekspresowych, jest prezydent miasta.

Zgodnie z art. 20 u.d.p., do obowiązków zarządcy drogi należy m.in. utrzymanie nawierzchni drogi, chodników, drogowych obiektów inżynierskich,

urządzeń zabezpieczających ruch i innych urządzeń związanych z drogą, koordynacja robót w pasie drogowym, wykonywanie robót interwencyjnych, robót utrzymaniowych i zabezpieczających, a także utrzymywanie zieleni przydrożnej. Zarząd drogi sprawuje także nieodpłatny trwały zarząd gruntami w pasie drogowym. Z samego rodzaju wymienionych przykładowo zadań zarządców dróg wynika, że ich wykonywanie musi łączyć się z władaniem nieruchomościami zajętymi pod drogi publiczne. Wypełnianie przez jednostki samorządowe, podobnie jak państwowe, funkcji publicznych jest dla tych jednostek stanem naturalnym, odpowiada ich zadaniom, i samo przez się nie wyłącza udziału tych jednostek w stosunkach cywilnoprawnych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2016 r., I CSK 179/15, nie publ.). Nie można podzielić poglądu Sądu Apelacyjnego, że przepisy art. 19 ust. 1 i art. 20 u.d.p. określają jedynie podmioty będące zarządcami dróg publicznych oraz zakres ich uprawnień i obowiązków, w związku z czym nie są dla jednostki samorządowej będącej zarządcą drogi źródłem żadnych uprawnień w zakresie władania nieruchomościami zajętymi pod drogi publiczne. Dokonana przez Sąd Apelacyjny wykładnia odnośnych przepisów nie pozwalałaby bowiem na wykonywanie nałożonych przez ustawodawcę zadań zarządcy drogi.

Trzeba również przypomnieć, że przewidziane w przepisach art. 224 § 2, 225 i 230 k.c. roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy przez jej posiadacza bez tytułu prawnego uzupełniają roszczenie windykacyjne i są z nim ściśle powiązane. Łączy je z nim przede wszystkim wspólne źródło, jakim jest bezprawne pozbawienie właściciela posiadania rzeczy. Mogą one przysługiwać właścicielowi tylko wobec posiadacza, który w danym okresie bez podstawy prawnej faktycznie władał jego rzeczą, mógłby zatem być w tym okresie biernie legitymowany w świetle art. 222 § 1 k.c. Jedyny wyjątek dotyczy sytuacji, w której w danym okresie rzeczą faktycznie władał dzierżyciel. W takim wypadku zobowiązany do wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy może być posiadacz, za którego dzierżyciel władał rzeczą, w tym układzie bowiem rzeczą faktycznie włada w istocie także posiadacz (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2017 r., III CZP 84/16, dotąd nie publ., uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1998 r., III CZP 62/97, OSNC 1998, nr 6, poz. 91, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2004 r., II CK 102/03, nie publ.,

z dnia 15 kwietnia 2004 r., IV CK 273/03, nie publ., z dnia 29 czerwca 2005 r., III CK 669/04, nie publ., z dnia 3 marca 2006 r., II CK 409/05, nie publ. i z dnia 9 marca 2007 r., II CSK 457/06, nie publ. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2011 r., III CZP 7/11, OSP 2012, nr 10, poz. 93).

Jak podkreślił Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 19 kwietnia 2017 r., III CZP 86/16, roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy ma na celu - podobnie jak pozostałe roszczenia uzupełniające - przywrócenie właścicielowi równowagi ekonomicznej naruszonej bezprawną ingerencją w sferę jego własności, której nie gwarantuje roszczenie windykacyjne, przywracające jedynie władztwo nad rzeczą. Wynagrodzenie to jest świadczeniem pieniężnym, które posiadacz rzeczy powinien spełnić z tytułu bezprawnego pozbawienia właściciela uprawnienia do korzystania z rzeczy w granicach określonych w art. 140 k.c.

W okresie objętym żądaniem pozwu powódka była użytkownikiem wieczystym spornych działek usytuowanych w pasach drogowych i częściowo zajętych pod drogi publiczne, natomiast pozwany był zarządcą tych dróg sprawującym równocześnie trwałą zarząd gruntami w pasie drogowym. Odpowiednie stosowanie do ochrony prawa użytkowania wieczystego przepisów o ochronie własności prowadzi do wniosku, że dochodzone roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie ze spornych działek gruntu jest nieuzasadnione. Nie można bowiem przyjąć, że strona pozwana, która w okresie objętym żądaniem pozwu była ustawowo zobowiązana do wykonywania obowiązków zarządcy, bezprawnie władała gruntem zajęтым pod ulice stanowiące drogi publiczne. Nie inaczej trzeba ocenić roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z tych części spornych działek, które są usytuowane w pasach drogowych, lecz poza granicami drogi jako budowli w rozumieniu art. 4 pkt 2 u.d.p. Trzeba bowiem zauważyć, że ulice, przy których usytuowane są sporne działki gruntu zostały w większości wybudowane przed oddaniem gruntu w użytkowanie wieczyste. Poza tym powódka nie wykazała, by - przy uwzględnieniu regulacji dotyczących pasów drogowych zawartych w art. 34 i nast. u.d.p. - mogła uzyskać korzyści z tytułu władania częściami działek przyległych do samej drogi. Nie wykazała też, by korzyści z tego tytułu w okresie objętym żądaniem pozwu odniosła strona pozwana.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu pierwszej instancji oraz orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego i oddalił apelację powódki. Zgodnie z art. 98 § 1 i 3 oraz art. 99 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. Sąd Najwyższy zasądził od powódki na rzecz pozwanego koszty postępowania apelacyjnego w wysokości określonej w § 6 pkt 7 i § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.) oraz koszty postępowania kasacyjnego w wysokości określonej w § 2 pkt 7 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2016 r., poz. 1804), łącznie w kwocie 29 381 zł (tj. 16 781 zł z tytułu opłaty od skargi kasacyjnej, 5 400 zł z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego i 7 200 zł z tytułu kosztów postępowania kasacyjnego).

kc